

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

12 päivänä tammikuuta 2023*

Ennakkoratkaisupyyntö – Yhdenvertainen kohtelu työssä ja ammatissa – Direktiivi 2000/78/EY – 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohta – Itsenäisen ammatinharjoittamisen edellytykset – Työolot ja -ehdot – Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän kieltö – Palvelusopimuksen perusteella työskentelevä itsenäinen elinkeinonharjoittaja – Sopimuksen päättäminen ja uusimatta jättäminen – Sopimuspuolen valintaa koskeva vapaus

Asiassa C-356/21,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Varsovan kaupungin piirioikeus, Puola) on esittänyt 16.3.2021 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 7.6.2021, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

J. K.

vastaa

TP S.A.,

jossa asian käsittelyyn osallistuu

PTPA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal sekä tuomarit M. L. Arastey Sahún (esittelevä tuomari), F. Biltgen, N. Wahl ja J. Passer,

julkisasiamies: T. Ćapeta,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Siekierzyńska,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 31.5.2022 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– J. K., edustajinaan P. Knut, adwokat, M. R. Oyarzabal Arigita, abogada, ja B. Van Vooren, advocaat,

* Oikeudenkäyntikieli: puola.

- Puolan hallitus, asiamiehinään B. Majczyna, E. Borawska-Kędzierska ja A. Siwek-Ślusarek,
- Belgian hallitus, asiamiehinään C. Pochet, L. Van den Broeck ja M. Van Regemorter,
- Alankomaiden hallitus, asiamiehinään M. K. Bulterman ja P. Huurnink,
- Portugalin hallitus, asiamiehinään C. Alves, P. Barros da Costa ja A. Pimenta,
- Euroopan komissio, asiamiehinään D. Martin ja A. Szmytkowska,

kuultuaan julkisasiamiehen 8.9.2022 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (EYVL 2000, L 303, s. 16) 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty oikeusriidassa, jossa vastakkain ovat J. K. (jäljempänä kantaja) ja TP S.A. ja joka koskee korvausvaatimusta vahingosta, joka on aiheutunut siitä, että tämä yhtiö on kieltäytynyt uusimasta kantajan kanssa palvelusopimusta syystä, joka kantajan mukaan perustuu hänen seksuaaliseen suuntautumiseensa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Euroopan unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2000/78 johdanto-osan 9, 11 ja 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”(9) Työ ja ammatti ovat keskeisiä tekijöitä yhtäläisten mahdollisuuksien takaamisessa kaikille, ja niiden kautta kansalaiset voivat osallistua täysimittaisesti talous-, kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen elämään sekä kehittyä henkilökohtaisesti.
– –
(11) Uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään taikka sukupuoliseen [eli seksuaaliseen] suuntautumiseen perustuva syrjintä voi haitata Euroopan yhteisön perustamissopimuksen tavoitteiden saavuttamista, etenkin korkean työllisyysasteen ja sosiaalisen suojelun korkean tason saavuttamista, elintason ja elämänlaadun kohottamista, taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta sekä henkilöiden vapaata liikkuvuutta.

(12) Koko yhteisössä olisi kiellettävä tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluva kaikenlainen uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään taikka sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva välitön tai välillinen syrjintä. Syrjintäkieltoa olisi sovellettava myös kolmansien maiden kansalaisiin, mutta se ei koske kansalaisuuteen perustuvaa erilaista kohtelua eikä rajoita niiden säännösten noudattamista, jotka koskevat kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa, oleskelua ja pääsyä työhön ja ammattiin.”

4 Tämän direktiivin 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Tarkoitus”, säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin tarkoituksena on luoda yleiset puitteet uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle työssä ja ammatissa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa.”

5 Kyseisen direktiivin 2 artiklan, jonka otsikko on ”Syrjinnän käsite”, 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi ei vaikuta sellaisiin kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin toimenpiteisiin, jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat tarpeen yleisen turvallisuuden ja järjestyksen takaamiseksi ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”

6 Direktiivin 3 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 1 kohdan a ja c alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Yhteisölle annetun toimivallan puitteissa tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien, kun kyseessä on:

a) työn tai itsenäisen ammatin [oikeammin: työn, itsenäisen ammatin tai ammatin] harjoittamista koskevat edellytykset, myös valinta- ja työhönottoperusteet, alasta ja ammattiasemasta riippumatta, sekä uralla eteneminen;

--

c) työolot ja -ehdot, myös irtisanominen ja palkka”.

7 Direktiivin 2000/78 17 artiklassa, jonka otsikko on ”Seuraamukset”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä tämän direktiivin mukaisesti annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista, ja niiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Seuraamusten, joihin saattaa kuulua korvausten maksaminen uhrille, on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Jäsenvaltioiden on annettava nämä säännökset tiedoksi komissiolle viimeistään 2 joulukuuta 2003 ja niiden myöhemmät muutokset viipymättä.”

Puolan oikeus

- 8 Euroopan unionin oikeuden tiettyjen säännösten täytäntöönpanosta yhdenvertaisen kohtelun alalla 3.12.2010 annetun lain (ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów prawa Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania; Dz. U. nro 254, järjestysnumero 1700) konsolidoidun version (Dz. U. 2016, järjestysnumero 1219; jäljempänä yhdenvertaista kohtelua koskeva laki) 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tätä lakia sovelletaan

--

2) edellytyksiin aloittaa ja harjoittaa elinkeino- tai ammattitoimintaa, mukaan lukien erityisesti työsuhteessa tai työssä siviilioikeudellisen sopimuksen perusteella

--”

- 9 Kyseisen lain 5 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tätä lakia ei sovelleta

--

3) sopimuspuolen valinnan vapauteen, kunhan tämä valinta ei perustu sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään tai kansallisuuteen

--”

- 10 Kyseisen lain 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kaikki sellainen luonnollisten henkilöiden erilainen kohtelu on kiellettyä, joka perustuu sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, kansallisuuteen, uskontoon tai vakaumukseen, maailmankatsomukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen ja joka liittyy

--

2) edellytyksiin aloittaa ja harjoittaa elinkeino- tai ammattitoimintaa, mukaan lukien erityisesti työsuhteessa tai työssä siviilioikeudellisen sopimuksen perusteella”.

- 11 Lain 13 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Jokaisella, jonka osalta on loukattu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, on oikeus vahingonkorvaukseen.

2. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkauksiin sovelletaan [siviilikoodeksista 23.4.1964 annetun lain (ustawa – Kodeks cywilny)] – – säännöksiä.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 12 Vuosina 2010–2017 kantaja teki itsenäisenä ammatinharjoittajana useita perättäisiä lyhytaikaisia palvelusopimuksia TP:n kanssa; TP on yritys, jolla on valtakunnallinen julkinen televisiokanava Puolassa ja jonka ainoa osakkeenomistaja on valtio.
- 13 Näiden sopimusten perusteella kantaja teki viikon pituisia työvuoroja TP:n kanava 1:n ohjelmien leikkaamisesta ja mainonnasta vastaavassa toimituksessa, ja työ sisälsi TP:n omassa myyinnedistämisaineistossa käytettävien leikattujen aineistojen, esittelyfilmien ja erikoisohjelmien valmistelua. Tämän kanava 1:n ohjelmien leikkaamisesta ja mainonnasta vastaavan toimituksen johtaja ja kantajan suora esihenkilö W. S. jakoi kantajalle ja toiselle samoja tehtäviä hoitaneelle toimittajalle työvuorot siten, että kummallakin heistä oli kuukaudessa kaksi viikon pituista työvuoroa.
- 14 Elokuusta 2017 lähtien suunniteltiin TP:n sisäisen organisaatorakenteen uudelleenjärjestelyä, jossa kantajan tehtävät oli määrä siirtää uudelle luovasta toiminnasta, ohjauksesta ja mainonnasta vastaavalle yksikölle.
- 15 Vuoden 2017 lokakuun lopulla pidetyssä tapaamisessa kantaja mainittiin niiden yhteistyökumppaneiden joukossa, jotka olivat läpäisseet uudelleenjärjestelyyn liittyvän arvioinnin.
- 16 Kantaja ja TP tekivät 20.11.2017 palvelusopimuksen kuukaudeksi.
- 17 Kantaja sai 29.11.2017 työvuorolistansa joulukuulle 2017, ja sen mukaan hänellä olisi kaksi viikon pituista työvuoroa, joista ensimmäinen alkaisi 7.12. ja toinen 21.12.2017.
- 18 Kantaja ja hänen kumppaninsa julkaisivat 4.12.2017 YouTube-kanavallaan eräästä joululaulusta musiikkivideon, jolla pyrittiin edistämään suvaitsevaisuutta samaa sukupuolta olevia pareja kohtaan. Tämä video, jonka otsikko oli ”Pokochaj nas w święta” (Rakastakaa meitä jouluna), esitti samaa sukupuolta olevien pariin joulunviettoa.
- 19 Kantaja sai 6.12.2017 W. S:lta sähköpostiviestin, jossa ilmoitettiin hänen 7.12.2017 alkavaksi suunnitellun työvuoronsa peruuttamisesta.
- 20 W. S. ilmoitti 20.12.2017 kantajalle, ettei tämän tarvitsisi suorittaa 21.12.2017 alkavaksi suunniteltua viikon pituista työvuoroa.
- 21 Kantaja ei näin ollen suorittanut yhtään sopimuksen mukaista työvuoroa joulukuussa 2017, eikä kantajan ja TP:n välillä tehty yhtään uutta sopimusta.
- 22 Kantaja nosti Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawissa (Varsovan kaupungin piirioikeus, Puola) kanteen, jossa hän vaati, että TP velvoitetaan maksamaan hänelle 47 924,92 Puolan złoty (PLN) (n. 10 130 euroa) lakisääteisine viivästyskorkeineen korvauksena vahingosta ja henkisestä kärsimyksestä, jotka olivat aiheutuneet yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamisesta sellaisen seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan välittömän syrjinnän vuoksi, joka koskee edellytyksiä aloittaa ja harjoittaa elinkeinotoimintaa siviilioikeudellisen sopimuksen perusteella.

- 23 Kanteensa tueksi kantaja väittää joutuneensa tällaisen syrjinnän kohteeksi, koska todennäköinen syy tämän tuomion 17 kohdassa mainittujen työvuorojen peruuttamiseen ja hänen ja TP:n välisen yhteistyön päättämiseen oli tämän tuomion 18 kohdassa mainitun musiikkivideon julkaiseminen.
- 24 TP vaatii kanteen hylkäämistä ja väittää muun muassa, ettei laissa taattu sen ja kantajan tekemän palvelusopimuksen uusimista.
- 25 Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyksiä yhdenvertaista kohtelua koskevan lain 5 §:n 3 kohdan yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa siltä osin kuin tässä säännöksessä jätetään kyseisen lain soveltamisalan ja näin ollen direktiivissä 2000/78 annettavan syrjinnän vastaisen suojan ulkopuolelle sopimuspuolen valintaa koskeva vapaus vain siinä tapauksessa, että valinta ei perustu sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään tai kansallisuuteen.
- 26 Kyseinen tuomioistuin pohtii, kuuluuko pääasiassa kyseessä oleva tilanne direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdan, joissa taataan suoja muun muassa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää vastaan, soveltamisalaan, siltä osin kuin on kyse työn tai itsenäisen ammatin harjoittamista koskevista edellytyksistä valinta- ja työhönottoperusteet sekä työolot ja -ehdot mukaan lukien.
- 27 Kyseinen tuomioistuin pohtii ensinnäkin erityisesti sitä, voidaanko kantajan itsenäistä elinkeinotoimintaa pitää kyseisen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuna itsenäisen ammatin harjoittamisena.
- 28 Toiseksi se pohtii, onko tätä säännöstä tulkittava siten, että sen tarkoituksena on varmistaa suoja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää vastaan myös pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, kun se, että sopimuksen tekemisestä itsenäisen ammatinharjoittajan kanssa kieltäydytään yksinomaan hänen sukupuolisen suuntautumisensa perusteella, näyttää ilmentävän itsenäisen ammatinharjoittamisen edellytysten rajoittamista.
- 29 Näissä olosuhteissa Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [direktiivin 2000/78] 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohtaa tulkittava siten, että niiden mukaan on sallittua, että sopimuspuolen valinnan vapaus suljetaan pois tämän direktiivin soveltamisalasta ja että siten myös suljetaan pois kansallisessa oikeudessa kyseisen direktiivin 17 artiklan nojalla käyttöön otettujen seuraamusten soveltaminen, kunhan kyseinen valinta ei perustu sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään tai kansallisuuteen, silloin, kun syrjintä ilmenee sellaisen siviilioikeudellisen sopimuksen tekemättä jättämisenä, jossa itsenäistä elinkeinotoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö sitoutuu työsuorituksiin, ja kun tällainen tekemättä jättäminen perustuu mahdollisen sopimuspuolen seksuaaliseen suuntautumiseen?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 30 Aluksi on todettava, että ennakkoratkaisukysymyksessään olevalla viittauksella direktiivin 2000/78 17 artiklaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii ainoastaan korostamaan, että jos pääasian oikeusriidassa sovelletaan tämän direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdan

säännöksiä, myös kyseistä 17 artiklaa ja näin ollen kansallisessa oikeudessa viimeksi mainitun säännöksen täytäntöön panemiseksi säädetyt seuraamuksia on sovellettava. Tältä osin tässä kysymyksessä ei pyydetä erityisesti mainitun 17 artiklan tulkintaa.

- 31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin nimittäin kysyy kysymyksellään, onko direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohdasta tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka seurauksena sopimuspuolen valinnan vapauden perusteella suljetaan tämän direktiivin nojalla annettavan syrjinnältä suojelemisen ulkopuolelle se, että henkilön sukupuolisen suuntautumisen perusteella kieltäydytään tekemästä tai uusimasta hänen kanssaan sopimus, jonka kohteena on se, että tämä henkilö suorittaa itsenäisenä ammatinharjoittajana tiettyjä palveluja.
- 32 Näin ollen herää kysymys siitä, kuuluuko pääasiassa kyseessä olevan kaltainen tilanne direktiivin 2000/78 soveltamisalaan.

Direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdasta

- 33 Direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan "[unionille] annetun toimivallan puitteissa tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien, kun kyseessä on työn tai itsenäisen ammatin harjoittamista koskevat edellytykset, myös valinta- ja työhönottoperusteet, alasta ja ammattiasemasta riippumatta, sekä uralla eteneminen".
- 34 Tästä on todettava, että mainitussa direktiivissä ei viitata jäsenvaltioiden oikeuteen kyseisessä säännöksessä esiintyvän käsitteen "työn, itsenäisen ammatin tai ammatin harjoittamista koskevat edellytykset" määrittelemiseksi. Sekä unionin oikeuden yhtenäinen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät kuitenkin, että unionin oikeuden säännöksen, johon ei sisälly nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen sen merkityksen ja ulottuvuuden määrittelemiseksi, sanamuotoa on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti (tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 35 Lisäksi on todettava, että koska mainitussa direktiivissä ei määritellä ilmaisua "työn, itsenäisen ammatin tai ammatin harjoittamista koskevat edellytykset", sitä on tulkittava sen tavanomaisen merkityksen mukaan, joka sillä on yleiskielessä, ottamalla samalla huomioon asiayhteys, jossa sitä käytetään, ja sen lainsäädännön tavoitteet, johon se kuuluu (tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 36 Ensinnäkin on todettava, että ilmaisujen "työ", "itsenäinen ammatinharjoittaminen" ja "ammatti" käytöstä yhdessä seuraa, että kaikenlaisen ammattitoiminnan harjoittamisen edellytykset sen luonteesta ja ominaisuuksista riippumatta kuuluvat direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja näin ollen direktiivin soveltamisalaan. Mainitut ilmaisut on nimittäin ymmärrettävä laajassa merkityksessä, kuten ilmenee kyseisen säännöksen eri kieliversioiden vertailusta ja niissä yhtäältä itsenäisen ammatin harjoittamisesta käytetyistä yleisistä ilmaisuista kuten espanjan-, tanskan-, saksan-, englannin-, hollannin- ja puolankielisistä ilmaisuista "actividad por cuenta propia", "selbständiger Erwerbstätigkeit", "self-employment", "arbeid – – als zelfstandige" ja "pracy na własny rachunek" sekä toisaalta ammatista käytetyistä yleisistä ilmaisuista, kuten muun muassa, espanjan-, tanskan-, saksan-, englannin-, hollannin- ja puolankielisistä ilmaisuista "ejercicio

profesional”, ”erhvervsmæssig beskæftigelse”, ”Erwerbstätigkeit”, ”occupation”, ”beroep” ja ”zatrudnienia” (ks. vastaavasti tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 27 kohta).

- 37 Sen lisäksi, että mainittu säännös koskee nimenomaisesti itsenäisen ammatin harjoittamista, ilmaisuihin ”työ” ja ”ammatti” niiden tavanomaisessa merkityksessä ilmenee näin ollen, että unionin lainsäätäjän tarkoituksena ei ole ollut rajata direktiivin 2000/78 soveltamisalaa tehtäviin, joita hoitaa SEUT 45 artiklassa tarkoitettu työntekijä (ks. vastaavasti tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 38 Direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuoto vahvistaa, että direktiivin soveltamisala ei rajoitu pelkästään SEUT 45 artiklassa tarkoitettujen ”työntekijöiden” hoitamien tehtävien harjoittamista koskeviin edellytyksiin, koska tämän sanamuodon mukaan direktiiviä sovelletaan ”kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien – – alasta ja ammattiasemasta riippumatta” (ks. vastaavasti tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 29 kohta).
- 39 Direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuodon mukaisen tulkinnan vahvistavat kyseisen direktiivin tavoitteet, joista johtuu, että käsitettä ”työn, itsenäisen ammatin tai ammatin harjoittamista koskevat edellytykset”, jolla määritellään kyseisen direktiivin soveltamisala, ei voida tulkita suppeasti (ks. vastaavasti tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 40 Tässä yhteydessä on muistutettava, että direktiivi 2000/78 on annettu EY 13 artiklan, josta on muutettuna tullut SEUT 19 artiklan 1 kohta, nojalla, jossa unionille annetaan toimivalta toteuttaa tarvittavat toimenpiteet muun muassa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi (tuomio 23.4.2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, 35 kohta).
- 41 Direktiivin 2000/78 1 artiklan mukaan, ja kuten sekä direktiivin nimestä ja johdanto-osasta että sen sisällöstä ja tarkoituksesta ilmenee, kyseisellä direktiivillä pyritään luomaan yleiset puitteet muun muassa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi ”työssä ja ammatissa” yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa antamalla kaikille tehokasta suojaa muun muassa tähän seikkaan perustuvaa syrjintää vastaan (tuomio 23.4.2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 42 Kyseisen direktiivin johdanto-osan yhdeksännessä perustelukappaleessa nimittäin todetaan, että työ ja ammatti ovat keskeisiä tekijöitä yhtäläisten mahdollisuuksien takaamisessa kaikille ja että niiden kautta kansalaiset voivat osallistua täysimittaisesti talous-, kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen elämään sekä kehittyä henkilökohtaisesti. Vastaavasti mainitun direktiivin johdanto-osan 11 perustelukappaleessa todetaan, että muun muassa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä voi haitata EUT-sopimuksen tavoitteiden saavuttamista, erityisesti korkean työllisyysasteen ja sosiaalisen suojelun korkean tason saavuttamista, elintason ja elämänlaadun kohottamista, taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta sekä henkilöiden vapaata liikkuvuutta (tuomio 23.4.2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, 37 kohta).

- 43 Direktiivi 2000/78 ei näin ollen ole erityisesti SEUT 153 artiklan 2 kohtaan perustuvien toimien, joiden tarkoituksena on suojella ainoastaan työntekijöitä työsuhteen heikompana osapuolena, kaltainen unionin johdetun oikeuden toimi vaan sen tarkoituksena on poistaa yhteiskunnalliseen ja yleiseen etuun liittyvistä syistä kaikki syrjiviin seikkoihin perustuvat esteet toimeentulon hankkimiselle ja kyvyllä osallistua yhteiskuntaan työn kautta riippumatta suoritetun työn oikeudellisesta muodosta (tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 44 Vaikka direktiivin 2000/78 tarkoituksena on näin ollen kattaa monenlainen ammattitoiminta, itsenäisten ammatinharjoittajien toimeentulonsa turvaamiseksi harjoittama toiminta mukaan lukien, tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvat toiminnot on kuitenkin erotettava toiminnoista, jotka muodostuvat pelkästään tavaroiden toimittamisesta tai palvelujen suorittamisesta yhdelle tai useammalle vastaanottajalle ja jotka eivät kuulu tähän soveltamisalaan.
- 45 Jotta ammattitoiminta kuuluisi direktiivin 2000/78 soveltamisalaan, tämän toiminnan on oltava tosiasiallista ja sitä on harjoitettava oikeussuhteessa, jolle on ominaista tietty vakiintuneisuus.
- 46 Vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on nyt käsiteltävässä asiassa arvioitava, täyttääkö kantajan toiminta nämä edellytykset, on todettava ensinnäkin, että unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta käy ilmi, että kantaja on itsenäisenä ammatinharjoittajana harjoittamansa toiminnan yhteydessä tekemiensä perättäisten lyhytaikaisten palvelusopimusten nojalla henkilökohtaisesti toteuttanut leikattujen aineistojen, esittelyfilmien ja erikoisohjelmien valmistelua TP:n kanava 1:n ohjelmien leikkaamisesta ja mainonnasta vastaavalle toimitukselle. Toiseksi tästä asiakirja-aineistosta käy myös ilmi, että kantaja oli tätä toimintaa harjoittaessaan sidottu W. S:n jakamiin viikoittaisiin työvuoroihin ja että hän oli äskettäin vielä läpäissyt TP:n sisäisen organisaatorakenteen uudelleenjärjestelyn yhteydessä suoritetun arvioinnin.
- 47 Koska – kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee – kantajan harjoittama toiminta on aitoa ja tosiasiallista ammattitoimintaa, jota harjoitetaan säännöllisesti henkilökohtaisesti saman vastaanottajan hyväksi ja jonka perusteella hän on hankkinut toimeentulonsa kokonaan tai osittain, kysymys siitä, kuuluvatko tällaisen toiminnan harjoittamista koskevat edellytykset direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan soveltamisalaan, ei riipu siitä, luokitellaanko tämä toiminta palkkatyöksi vai itsenäisen ammatinharjoittamiseksi, koska tämän säännöksen ja näin ollen tämän direktiivin soveltamisala on ymmärrettävä laajasti, kuten tämän tuomion 36 kohdassa on todettu.
- 48 Toiseksi siitä kysymyksestä, kuuluuko pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen palvelusopimuksen tekeminen direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuna itsenäisen ammatinharjoittamista koskevien edellytysten käsitteen soveltamisalaan, Puolan hallitus on väittänyt kirjallisissa huomautuksissaan ja istunnossa, että kantaja oli jo käyttänyt täysimääräisesti oikeuttaan ryhtyä harjoittamaan itsenäistä ammattia ennen pääasiassa kyseessä olevan palvelusopimuksen tekemistä ja hän saattoi jatkaa tämän oikeuden käyttämistä esteettä, myös muiden vastaanottajien kuin TP:n hyväksi, koska viimeksi mainittu ei voinut rajoittaa tätä oikeutta, joka koski itse päätöstä tällaisen toiminnan harjoittamisesta.

- 49 Tästä on huomautettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ilmaisulla itsenäisen ammatin ”harjoittamista koskevat edellytykset” tarkoitetaan yleiskielessä olosuhteita tai tosiseikkoja, joiden olemassaolo on ehdottomasti osoitettava, jotta henkilö voi harjoittaa tiettyä itsenäistä ammattia (ks. analogisesti tuomio 23.4.2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, 33 kohta).
- 50 On kuitenkin korostettava, että jotta kantajan kaltainen henkilö voisi tosiasiallisesti harjoittaa ammattitoimintaansa, palvelusopimuksen tekeminen on seikka, jonka olemassaolo saattaa olla pakollista. Näin ollen direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu itsenäisen ammatin harjoittamista koskevien edellytysten käsite saattaa kattaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen sopimuksen tekemisen.
- 51 Edellä esitetystä seuraa, että se, että kieltäydytään tekemästä palvelusopimusta sellaisen sopimuspuolen kanssa, joka harjoittaa itsenäistä taloudellista toimintaa, kyseisen sopimuskumppanin sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvistä syistä, kuuluu tämän säännöksen ja näin ollen tämän direktiivin soveltamisalaan.

Direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohta

- 52 Direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan direktiiviä sovelletaan työoloihin ja -ehtoihin, myös irtisanomiseen ja palkkaan.
- 53 Ensinnäkin on kyllä todettava, että toisin kuin kyseisen direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, mainituissa 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ei viitata nimenomaisesti itsenäisen ammatin harjoittamiseen vaan yksinomaan työoloihin ja -ehtoihin.
- 54 Kuten tämän tuomion 43 kohdassa mainitusta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä kuitenkin ilmenee, direktiivin 2000/78 tarkoituksena ei ole suojella ainoastaan työntekijöitä työsuhteen heikompana osapuolena vaan sen tarkoituksena on poistaa yhteiskunnalliseen ja yleiseen etuun liittyvistä syistä kaikki syrjiviin seikkoihin perustuvat esteet toimeentulon hankkimiselle ja kyvyllä osallistua yhteiskuntaan työn kautta riippumatta suoritetun työn oikeudellisesta muodosta.
- 55 Tästä seuraa, että direktiivillä 2000/78 annettu suoja ei voi riippua työsuhteen muodollisesta luokittelusta kansallisessa oikeudessa tai kyseessä olevan henkilön palvelukseenoton yhteydessä tehdystä valinnasta käyttää tietynlaista sopimusta (ks. analogisesti tuomio 11.11.2010, Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, 69 kohta), koska – kuten tämän tuomion 36 kohdassa on todettu – kyseisen direktiivin sanamuotoa on tulkittava laajasti.
- 56 Koska direktiiviä 2000/78 sovelletaan kyseisen direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, julkisyhteisöt mukaan lukien, kun kyseessä ovat ”itsenäisen ammatin harjoittamista koskevat edellytykset”, tämän direktiivin tavoitetta ei voitaisi saavuttaa, jos siinä säädetyllä suojalla kaikenlaiselta syrjinnältä, joka perustuu johonkin direktiivin 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan, kuten esimerkiksi sukupuoliseen suuntautumiseen, ei voitaisi taata yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattamista itsenäisen ammatinharjoittajana toimimiseen ryhtymisen jälkeen ja näin ollen erityisesti tällaisen toiminnan harjoittamisen ja lopettamisen edellytysten osalta. Näin ollen tämä suoja ulottuu kyseessä olevaan ammatilliseen suhteeseen kokonaisuudessaan.

- 57 Tällainen tulkinta vastaa direktiivin 2000/78 tavoitetta yleisten puitteiden luomisesta muun muassa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiselle työssä ja ammatissa, joten käsitteitä, joilla sen 3 artiklassa täsmennetään kyseisen direktiivin soveltamisala, ei voida tulkita suppeasti (ks. analogisesti tuomio 2.6.2022, HK/Danmark ja HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, 51 kohta).
- 58 Näin ollen direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan teleologisesta tulkinnasta seuraa, että siinä olevalla työolojen ja -ehtojen käsitteellä tarkoitetaan laajassa merkityksessä edellytyksiä, joita sovelletaan kaikenlaisen palkkatyön ja itsenäisen ammatinharjoittamisen muotoihin riippumatta siitä, missä oikeudellisessa muodossa niitä harjoitetaan.
- 59 Toiseksi nousee esiin kysymys siitä, kuuluuko TP:n päätös olla noudattamatta ja uusimatta kantajan kanssa tekemäänsä palvelusopimusta ja näin päättää heidän välinen ammatillinen suhde asianomaisen seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviksi väitetyistä syistä, direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen työolojen ja -ehtojen käsitteen alaan.
- 60 Tältä osin Puolan hallitus väittää, että suhteissaan sopimuskumppaniinsa itsenäinen ammatinharjoittaja ei ole työsuhteessa, jossa toinen osapuoli voi ”irtisanoa” toisen.
- 61 Irtisanomisen käsitteellä tarkoitetaan kyllä pääsääntöisesti työntekijän ja hänen työnantajansa välisen työsopimuksen päättämistä.
- 62 Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 102 kohdassa, irtisanomisen käsitettä käytetään kuitenkin direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ainoastaan esimerkkinä työehtojen ja -olojen käsitteestä ja se kattaa muun muassa tämän 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa mainitun toiminnan yksipuolisen päättämisen.
- 63 On nimittäin korostettava, että samoin kuin työntekijä voi menettää työpaikkansa tahtomattaan esimerkiksi irtisanomisen johdosta, myös henkilö, joka on toiminut itsenäisenä ammatinharjoittajana, voi joutua lopettamaan toimintansa sopimuskumppaninsa vuoksi ja näin ollen joutua vastaavaan haavoittuvaan asemaan kuin irtisanottu työntekijä (ks. vastaavasti tuomio 20.12.2017, Gusa, C-442/16, EU:C:2017:1004, 43 kohta).
- 64 Nyt käsiteltävässä asiassa TP peruutti yksipuolisesti kantajan viikoittaiset palvelusjaksot, jotka alkoivat 7.12. ja 21.12.2017, eikä TP:n ja kantajan välillä tehty uutta palvelusopimusta sen jälkeen, kun viimeksi mainittu oli julkaissut tämän tuomion 18 kohdassa tarkoitettua videon internetissä.
- 65 Näin ollen se, ettei kantaja voinut vuoden 2017 joulukuussa suorittaa mitään TP:n kanssa tekemänsä palvelusopimuksen mukaista viikoittaista työskentelyjaksoa, näyttäisi tämän tuomion 63 kohdassa mainitun unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa merkitsevän tahdosta riippumatonta itsenäisen ammatinharjoittajan toiminnan lopettamista, joka voidaan rinnastaa palkatun työntekijän irtisanomiseen, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin tarkistettava.
- 66 Jollei tämän tuomion 46 kohdassa tarkoitettua arvioinnista muuta johdu, TP:n päätös olla uusimatta tätä palvelusopimusta kantajan kanssa, mikä kantajan mukaan johtuu hänen sukupuolisesta suuntautumisestaan ja minkä seurauksena heidän välinen ammatillinen suhde on päättynyt, kuuluu näin ollen direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan soveltamisalaan.

Direktiivin 2000/78 2 artiklan 5 kohta

- 67 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista sen käsiteltäväksi saatetun asian kaikkien merkityksellisten seikkojen ja erityisesti yhdenvertaisesta kohtelusta annetun lain, jonka tulkinta kuuluu sen yksinomaiseen toimivaltaan, perusteella, merkitseekö kantajan seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää se, että kyseisen lain soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan sopimuspuolen valinnan vapaus, kunhan kyseinen valinta ei perustu sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään tai kansallisuuteen, sellaisena kuin vapaudesta säädetään mainitun lain 5 §:n 3 kohdassa.
- 68 Siinä tapauksessa, että kyseinen tuomioistuin katsoo tällaisen syrjinnän tapahtuneen, on vielä täsmennettävä, ettei tätä syrjintää voida perustella, kuten kantaja ja Belgian hallitus toteavat, jollakin direktiivin 2000/78 2 artiklan 5 kohdassa tarkoitetuista seikoista.
- 69 Kyseisen säännöksen mukaan tämä direktiivi ei vaikuta sellaisiin kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin toimenpiteisiin, jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat tarpeen yleisen turvallisuuden ja järjestyksen takaamiseksi ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.
- 70 Mainitun säännöksen antaessaan unionin lainsäätäjät on työn ja ammatin harjoittamisen osalta halunnut estää ja sovittaa sitä konfliktia, joka syntyy yhtäältä yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja toisaalta demokraattisen yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien yleisen järjestyksen, yleisen turvallisuuden ja kansanterveyden suojaamisen, rikollisuuden estämisen sekä yksilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamisen tarpeiden välillä. Niinpä se on päättänyt, että tietyissä mainitun direktiivin 2 artiklan 5 kohdassa luetelluissa tapauksissa tässä direktiivissä vahvistettuja periaatteita ei sovelleta toimenpiteisiin, jotka johtavat johonkin tämän direktiivin 1 artiklassa tarkoitettuun seikkaan perustuvaan erilaiseen kohteluun, edellyttäen kuitenkin, että nämä toimenpiteet ovat tarpeen edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi (tuomio 7.11.2019, Cafaro, C-396/18, EU:C:2019:929, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 71 Koska kyseinen 2 artiklan 5 kohta on poikkeus syrjintäkiellon periaatteesta, sitä on tulkittava suppeasti (tuomio 7.11.2019, Cafaro, C-396/18, EU:C:2019:929, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 72 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava ensinnäkin, että pääasiassa kyseessä oleva kansallinen säännöstö eli yhdenvertaista kohtelua koskevan lain 5 §:n 3 kohta on mainitussa 2 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu kansallisessa lainsäädännössä säädetty toimenpide.
- 73 Toiseksi vaikuttaa siltä, että kyseisen yhdenvertaista kohtelua koskevan lain 5 §:n 3 kohdan tavoite on lähtökohtaisesti suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia 2 artiklan 5 kohdassa tarkoitettulla tavalla, tarkemmin sanoen turvata sopimusvapaus takaamalla vapaus valita sopimuspuoli, kunhan tämä valinta ei perustu sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään tai kansallisuuteen.
- 74 Euroopan unionin perusoikeuskirjan 16 artiklalla, jonka otsikko on ”Elinkeinovapaus”, annettu suoja käsittää nimittäin vapauden harjoittaa taloudellista tai kaupallista toimintaa, sopimusvapauden ja vapaan kilpailun, ja se koskee muun muassa taloudellisen yhteistyökumppanin valinnan vapautta (tuomio 21.12.2021, Bank Melli Iran, C-124/20, EU:C:2021:1035, 79 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 75 Elinkeinovapaus ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan sitä on arvioitava sen tehtävän perusteella, joka sillä on yhteiskunnassa (tuomio 22.1.2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, 45 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 76 Nyt käsiteltävässä asiassa on riittävää todeta, kuten julkisasiamies on huomauttanut ratkaisuehdotuksensa 111 kohdassa, että jo se seikka, että yhdenvertaista kohtelua koskevan lain 5 §:n 3 kohdassa säädetään tiettyjä poikkeuksia sopimuspuolen valintaa koskevaan vapauteen, osoittaa, ettei Puolan lainsäätävä pidä syrjintää tarpeellisena sopimusvapauden takaamiseksi demokraattisessa yhteiskunnassa. Minkään perusteella ei voida katsoa, että asia olisi toisin sen mukaan, perustuuko kyseinen syrjintä seksuaaliseen suuntautumiseen vai johonkin muuhun tämän 5 §:n 3 kohdassa nimenomaisesti mainittuun seikkaan.
- 77 Jos katsottaisiin, että sopimusvapauden perusteella voidaan kieltäytyä tekemästä sopimus henkilön kanssa tämän sukupuolisen suuntautumisen vuoksi, direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a alakohta menettäisi sitä paitsi tehokkaan vaikutuksensa siltä osin kuin kyseisessä säännöksessä kielletään nimenomaisesti kaikki tällaiseen seikkaan perustuva syrjintä itsenäisen ammatin harjoittamisen osalta.
- 78 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että yhdenvertaista kohtelua koskevan lain 5 §:n 3 kohta ei pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa voi oikeuttaa direktiivissä 2000/78 annetun syrjinnältä suojelemisen poissulkemista silloin, kun tämä poissulkeminen ei ole tämän direktiivin 2 artiklan 5 kohdan mukaisesti demokraattisessa yhteiskunnassa tarpeen muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.
- 79 Kaiken edellä esitetyn perusteella on esitettyyn kysymykseen vastattava, että direktiivin 2000/78 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka seurauksena sopimuspuolen valintaa koskevan vapauden perusteella suljetaan tämän direktiivin nojalla annettavan syrjinnältä suojelemisen ulkopuolelle se, että henkilön sukupuolisen suuntautumisen perusteella kieltäydytään tekemästä tai uusimasta hänen kanssaan sopimus, jonka kohteena on se, että tämä henkilö suorittaa itsenäisenä ammatinharjoittajana tiettyjä palveluja.

Oikeudenkäyntikulut

- 80 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY 3 artiklan 1 kohdan a ja c alakohtaa

on tulkittava siten, että

ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka seurauksena sopimuspuolen valintaa koskevan vapauden perusteella suljetaan tämän direktiivin nojalla annettavan syrjinnältä

suojelamisen ulkopuolelle se, että henkilön sukupuolisen suuntautumisen perusteella kieltäydytään tekemästä tai uusimasta hänen kanssaan sopimus, jonka kohteena on se, että tämä henkilö suorittaa itsenäisenä ammatinharjoittajana tiettyjä palveluja.

Allekirjoitukset